

SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI MASHG'ULOTLAR JARAYONIDA O'QUVCHILAR MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Temiraliyeva Gulsevar Sharof qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: gulsevartemiraliyeva@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15732128>

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning madaniyatini shakllantirishda sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Unda madaniy tarbiya tushunchasi, zamonaviy ta'lim jarayonida uni rivojlantirishning dolzarbligi, sinfdan tashqari faoliyat turlari, madaniyat markazlari va jamoaviy tadbirlarning tarbiyaviy ta'siri haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, ota-ona va o'qituvchi hamkorligi, ijtimoiy faollik orqali o'quvchilarda estetik did, axloqiy qadriyatlar, milliy o'zlikni anglash kabi muhim fazilatlarni shakllantirishga urg'u berilgan. Ishda nazariy qarashlar bilan birga amaliy tavsiyalar ham keltirilib, o'quvchilarda madaniyatli shaxs sifatida kamol topishiga xizmat qiluvchi omillar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: madaniyat, tarbiya, o'quvchi, sinfdan tashqari mashg'ulotlar, ma'naviyat, estetik tarbiya, to'garaklar, ijtimoiy faollik, ota-ona hamkorligi, maktabdan tashqari faoliyat.

FORMING THE CULTURE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF CLASSROOM AND EXTRA-SCHOOL ACTIVITIES

Anatatsion: This article discusses the role and importance of extracurricular and extracurricular activities in the formation of students' culture. It discusses the concept of cultural education, the relevance of its development in the modern educational process, the educational impact of extracurricular activities, cultural centers and collective events. It also emphasizes the formation of important qualities in students, such as aesthetic taste, moral values, and awareness of national identity through parent-teacher cooperation and social activity. Along with theoretical views, the work also provides practical recommendations and analyzes the factors that contribute to students' development as cultured individuals. If the annotation needs to be further shortened or translated into English, please feel free to tell me.

Keywords: culture, upbringing, student, extracurricular activities, spirituality, aesthetic education, clubs, social activity, parental cooperation, extracurricular activities

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ И ВНЕШКОЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация: В статье подчеркивается роль и значение классных и внеклассных занятий в формировании культуры учащихся. В статье рассматривается понятие культурного образования, актуальность его развития в современном образовательном процессе, воспитательное воздействие внеклассной работы, культурных центров и общественных мероприятий. Особое внимание уделяется также развитию важных качеств у учащихся, таких как эстетический вкус, моральные ценности и осознание национальной идентичности, посредством сотрудничества родителей и учителей и общественной активности. В работе представлены теоретические взгляды и практические рекомендации, а также проанализированы факторы, способствующие развитию учащихся как культурных личностей.

Ключевые слова: культура, воспитание, ученик, внеклассная работа, духовность, эстетическое воспитание, клубы, общественная активность, родительское сотрудничество, внеклассная работа.

KIRISH

Madaniyat bu insonning jamiyatdagi munosabatlarida namoyon bo'ladigan axloqiy, estetik, ruhiy qadriyatlar majmuasidir. O'quvchilarda madaniyatni shakllantirish ularning har tomonlama barkamol bo'lib yetishishida muhim o'rin tutadi. Sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlar aynan ana shu tarbiyani amaliy tarzda mustahkamlash imkonini beradi [1].

ASOSIY QISM

Amerikalik antropolog Julian Styuard 1950-yillarda ekologik madaniyat atamasini kiritgan. "Ekologik madaniyat odamlarning atrof-muhitning bir qismi ekanligini va ikkalasiga ham ta'sir qilishini tushuntiradi. Zamonaviy ekologik madaniyat tarixiy va siyosiy ekologiya elementlarini, shuningdek, ratsional tanlov nazariyasi, post-modernizm va madaniy materializmni o'z ichiga oladi. Inson hayot faolligi atrof-muhitdagi o'zgarishlarning ko'p chiziqliligini dastlabki tan olinishi natijasida odamlar va ularning atrof-muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sirining birinchi asosiy nazariyasi – ekologik determinizm ishlab chiqildi [2].

"Inson ta'siri" va "madaniy landshaft" ikki qarama-qarshi tushuncha bo'lib, ekologik madaniyatning o'tmish va zamonaviy voqealarini tushuntirishga yordam beradi. 1970-yillarda insonning atrof-muhitga ta'siri sababli global muammolar paydo bo'ldi: ekologik harakatning ildizlari ana shundan boshlandi. Inson atrof-muhitning bir qismidir, unga ta'sir qiluvchi tashqi kuch emas. Madaniy landshaftlarni - ularning atrof-muhitdagi odamlarni muvofiqlashtirish - dunyoga biomadaniy hamkorlik mahsuloti sifatida murojaat qilishga harakat qiladi. "Insonlarning har biri tabiat to'g'risida individual qarashlarga ega bo'lib, u shaxsning hayotiy tajribalari asosida takomillashib boradi [3].

1. O'quvchilarda madaniy qadriyatlarni shakllantirish zarurati.

Bugungi globallashtirish jarayonida yosh avlodni axloqan yetuk, madaniyatli va ijtimoiy faol shaxs qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Madaniyatli shaxs - bu nafaqat odob-axloq qoidalariga amal qiluvchi, balki estetik did, mulohaza madaniyati, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan shaxsdir. Bunday fazilatlarini shakllantirishda ta'limning barcha bosqichlarida madaniy-tarbiyaviy ishlarga e'tibor kuchaytirilmoqda [4].

2. Sinfdan tashqari mashg'ulotlar va ularning turlari. Sinfdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularning iqtidor va qiziqishlarini aniqlash, madaniy tafakkurini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Quyidagi turlar ayniqsa samaralidir: Badiiy va madaniy to'garaklar (drama, teatr, adabiyot, musiqa) - bu to'garaklarda ishtirok etgan o'quvchilar nutq madaniyati, obrazli fikrlash va sahna madaniyatiga ega bo'lishadi [5].

Ekskursiyalar va madaniy sayohatlar - muzeylar, tarixiy obidalar, san'at galereyalari va teatr tomoshalariga tashriflar orqali o'quvchilar milliy madaniyat va tarixiy meros bilan tanishadilar.

Kitobxonlik kechalari va ma'naviyat darslari - bu tadbirlar o'quvchilarda kitobga muhabbat, fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Maktabdan tashqari muassasalar va ular orqali madaniy tarbiya o'quvchilarning madaniyatini shakllantirishda faqat maktab doirasidagi tadbirlar emas, balki maktabdan tashqari muassasalar faoliyati ham muhim ahamiyatga ega: Bolalar ijodiyoti markazlari - bu yerda o'quvchilar turli yo'nalishlarda (san'at, hunarmandchilik, dizayn) o'z iqtidorlarini namoyon

qilishadi. Kutubxonalar va axborot markazlari - bolalarda mustaqil o'qish, izlanish va axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantiradi. Muzeilar, teatrlar, konsert zallari - o'quvchilar bu joylarda real madaniy muhitni his qilib, didi va madaniy dunyoqarashi kengayadi[6].

4. O'qituvchi va ota-onalarning hamkorligi. O'quvchilarni madaniyatli shaxs sifatida tarbiyalashda faqat maktab emas, balki oila ham faol ishtirok etishi zarur. O'qituvchi va ota-onalar o'rtasida hamkorlikda olib boriladigan quyidagi ishlar samarali natija beradi:

Ota-onalar ishtirokidagi ma'naviy-ma'rifiy kechalar;

Madaniy tadbirlarga birgalikda tashriflar (masalan, teatr, muzey);

Oila va maktab o'rtasida uzviy aloqa o'rnatilishi[7].

5. Ijtimoiy faollik va tashabbuskorlik. Madaniyatli shaxs faqatgina o'zini tutish madaniyatiga ega bo'lmasdan, balki jamiyatda faol ishtirok eta oladigan, o'z fikrini erkin bildiradigan, boshqalar bilan muloqotda madaniyatni namoyon eta oladigan shaxs bo'lishi zarur. Shu sababli o'quvchilarni:

Talabalar jamoatchilik kengashlariga; Ko'ngillilar harakatlariga; Ekologik, ma'naviy-ma'rifiy aksiyalarga jalb etish zarur. Bular o'z navbatida ularning ijtimoiy mas'uliyatini, fuqarolik pozitsiyasini va axloqiy qarashlarini mustahkamlaydi.

XULOSA

Sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchining madaniy saviyasini oshirishda, axloqiy-estetik qarashlarini boyitishda katta rol o'ynaydi. Bu faoliyatlar orqali yosh avlodda Vatanga muhabbat, milliy qadriyatga hurmat, go'zallikni anglash va qadrlash tuyg'usi shakllanadi. Ularni kengaytirish, mazmunan boyitish ta'lim-tarbiya tizimining muhim vazifalaridan biridir [8].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020 Yil 23 Sentyabrdagi "Ta'lim To'g'risida"ri O'Rq-637-Son Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Qarori: "Ekologik Ta'lim Va Tarbiyani Rivojlantirish Konsepsiyasi". - T., 2019.
3. G'ofurov M., Qodirova N. "Ekologiya Va Atrof-Muhit Muhofazasi". -T.: O'zbekiston, 2019.
4. Soat, O. E. O. G. L. (2022). O'qitishda Ta'limiy Metodlarni Muvofiqlashtirishning Ilmiy-Nazariy Asoslari. Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural And Social Sciences, 2(5), 1076-1086.
5. Erkin O'G'Li, S. O. (2022). O'qitishda Ta'limiy Metodlarni Muvofiqlashtirishning Ilmiy-Nazariy Asoslari. Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural And Social Sciences, 2(5).
6. Soat Oybek Erkin O'G'Li Issn: 2776-0979, Volume 5, Issue 5, May - 2024. Improvement Of Ecological Culture For Primary Class Students In Lesson And Extra-Curriculum Activities
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Pq-4312-Sonli Qarori. Ma'naviy-Ma'rifiy Ishlar Samaradorligini Oshirish Bo'Yicha Chora-Tadbirlar Dasturi. - 2019 Yil.
8. Qodirova M. Tarbiya Nazariyasi Va Metodikasi. - T.: O'zbekiston Nashriyoti, 2021.
9. Yo'ldoshev N., Rustamov B. Ma'naviyat Asoslari. - T.: O'zbekiston, 2017.
10. Egamberdiyeva D., Allamurodov B. Sinfdan Va Maktabdan Tashqari Ishlar Metodikasi. - T.: Fan Va Texnologiya, 2020.
11. Sharipova D. Estetik Tarbiya Va O'Quvchilarda Madaniy Qadriyatlarni Shakllantirish. - T.: Ilm Ziyo, 2022.
12. Xolboyeva M. Pedagogik Texnologiyalar Asoslari. - T.: Yangi Asr Avlodi, 2020.
13. Xodjaev.B.X. Umumiy Pedagogika Nazariyasi Va Amaliyoti. Toshkent, "Sano-Stan-Dart" Nashriyoti, 2020